

ha ő maga is a jelenségekből bukkan elő, mélyebben látja azokat, mint ha repülőgépből melljük ereszkedik.

Csak egy mondatot szeretnénk kiragadni abból a riportkönyvből, amelyet a könyvügynök-riporter irt, (hiszen a kötet ismertetését Remenyik Zsigmond már tökéletesen elvégezte), hogy lássuk a különbséget a szaglászó riporter és aközött a riporter között, aki egy más életforma vállalására kényszerül. Az ember megdöbben, amikor csak úgy odavetve olvas egy mondatot arról, hogy milyen a könyv sorsa pl. a Matyóföldön. „Egy hónapban egyet-kettőt, ha eladnak, van úgy, hogy annyit se” — mondja unottan a trafikos, aki egyuttal könyvkereskedő is. Az élet könyörtelen szele árad ki ebből a megismerésből és végigsöpör a könyvügynök reménytelen útján, mintha igazolni akarná, hogy az nem az élet napos oldalán kanyarog. Igen, az életet valóban csak az érem másik oldaláról lehet megismerni.

Ez a könyvügynök-riporter mentegetőzik, hogy nem szociografiát irt. Ez a mentegetőzése fölösleges. Más a szociográfia és más a riport és mentegetőzni amiatt, hogy ezt irtam és nem azt, olyasmi, mintha egy író azért védekezne, hogy nem tragédiát irt dráma helyett. Ha a műfaj feltételeinek megfelel az írás, fölösleges a védekezés, sőt mitagadás, még akkor is fölösleges, ha netán nem felel meg a szokványos szabályoknak. A szabálytalan írásmű is jó lehet, sőt talán néha annál jobb, mennél kevesebb korlátozás köti.

Ma már túl vagyunk a szabályrögeszsméken, mint ahogy a költőnek sem kell feltétlenül zilált hajjal piros mellényben költői megjelenésre törekedni. A lényeg az, hogy igyekezzünk kifejezésre juttatni és mint a példa mutatja, könyvügynökök is irhatnak kifogástalan riportokat. A dilettánsizmus csak ott veszedelmes, ahol a műkedvelés bélyegét hordja egy mű magán, vagy ha egy költő glóriát sugároz értelem helyett. Igen, ma már nincs mintakép arról, hogy milyen az író és milyen a riporter. A riporter az adott esetben olyan, mint egy könyvügynök. Már megírták azt a szatirikus regényt, amelyben mindenki külseje megfelel a foglalkozásának, az író pontosan olyan, mint egy író, a borbély, mint egy borbély és csak a regény végén derül ki, hogy ez a világ már csak a moziban él.

Ha valaki ezekután meg akarná mégis mintázni magának a riportert, vegye példának a könyvügynököt. Az élet és a mozi között például ez a különbség.

Ujvári

László

KAREL SCHEINPFLUG: KING-FU

(Druzstevní Práce; Praha, 1936.)

Scheinpflug regénye témájánál fogva meglepően eredeti. Egy kis ember, — aki természeténél s nem társadalmi rangjánál és helyzeténél fogva kicsiny, — finoman meglátott tragédiáját rajzolja meg 0 regényben a szerző, aki bár az idősebb cseh irógenerációhoz tartozik, mégis korszerű eszközökkel: a szocialista realizmus módszerével és mélylélektannal dolgozza fel a felvetett kérdést. Karéi Scheinpflug kétségkívül eredeti témát választott és ügyesen oldotta meg feladatát. A liliputiak életsorsát, lelki vívódásait és társadalmi konfliktusait oly' sok realizmussal ecseteli, hogy könyve mindvégig ébren tartja érdeklődésünket és elolvasás után is sokáig foglalkoztatja elménket. A regény egyik jellegzetes és érdekes részletét a következőkben közöljük: (S. L.)

Délután, mikor az igazgató azzal a fenyegetéssel távozott, hogy el-sején mindenkit kidob és inkább körhintát vásárol, és mikor a szerep-

lők a színpalak mögött letelepedtek a földre, hogy elköltsék megkésett ebédjüket, a fárasztó és gyötrelmes nap következményeként mindnyájukat iszonyú szorongás lepte meg. Az ilyen vigasztalan hangulat óráit minden színész ismeri, de a természetnek ezek a kitagadottjai mindig készek voltak minden kudarcukat testi fogyatékoságuknak tulajdonítani. Elhangzott néhány szitok és felszakadt néhány sóhajtás a küzdelmes élet miatt, mely egyre nehezebbé válik, és azután a közös elnyomás súlya alatt egymásután megnyíltak a szájuk, hogy a csordultig megtelt sziveken keserű gyónással könnyítsenek. Franciául beszéltek, mely nyelven többé-kevésbé mindnyájan tudtak.

„Ő, milyen boldogan élnek azok az átlagemberek, és milyen nyomorúságos az élete a mi fajtánkbelinek! Azok egy házzal odébbállhatnak, ha valami nincs a szájuk ize szerint és megváltoztathatják foglalkozásukat, ha megunják; ezzel szemben mit tehetünk mi a mi kicsiny voltunknál fogva? Ha a mi fajtánkbeli valóban jól ért is a mesterséghez, a közönség csak nevetni tud rajta. Nemrégiben a közönség köréből egy siheder, akit felhívtam a színpadra tanúul egyik mutatványomhoz, felfedezte az én másik, titkos kis hengeremet, amely alatt eltűnt a pénz és szentelenül megmutatta a közönségnek. A közönség ugyan nevetett, mert a leleplezést szerencsére megbeszélt tréfának tekintette, de én reszkettem a haragtól, úgy hogy minden kihullott a kezemből. Lett-e volna bátorsága egy ilyen sihedernek hasonlót elkövetni egy megtermett bűvésszel szemben? Bizonyára nem, mivel tudta volna, hogy az ilyesmiért nyaklevest kaphat.”

Másodiknak, csodálatos, Princ úr csatlakozott a beszélgetéshez, zárkózott ember, aki senkihez sem volt bizalmas. El tudják-e a többiek képzelni, hogy milyen erő kifejtésre van szüksége, hogy kis testsúlyánál fogva azt a hatalmas gömböt felgurítsa a hegyre? Hál'istennek még eddig megy, habár egyre nehezebben; de ha átlépi az ötvenet s az ereje lankadni fog, mi lesz aztán? Mihez kezdjen? Miképp tartsa fenn magát?

A Perzsa Csalogány, az énekesnő, azért panaszkodott, hogy ha nagyobb lenne, elmenne a nagyoperához s hirt és wagyont szerezne a hangjával. Vajjon hány énekesnő van a világon, aki úgy tudja énekelni a háromvonalas gé-t, mint ő? De, magától értetődik, így csak, mint érdekességre tekintenek rá, ahelyett, hogy a művésznőt látnák meg benne.

És mások más panaszokkal illették a sorsot, mely liliputiakat formált belőlük. Tulajdonképpen mindnyájan Martello (igazgató) és Hellenreich ellen lázadoztak, de fájalmukat és haragjukat egy távolabbi bűnösen is kitöltötték, akinek nem tudtak megbocsátani.

Valaki hirtelen tiltakozását jelentette be panaszai ellen. Egy munkás volt az, egy kulisszatologató, aki nem ment el a többiekkel, hogy ebédjét a színház előtti padon költse el, hanem meghúzta magát a színpad mögött. És most felállt és közelebb jött a beszélgető színészek csoportjához.

„Önöknek, színészeknek van a legkevesebb okuk a panaszra,” — mondotta korholólag, délfrancia dialektusban. — „Nem az a legnagyobb szerencsétlenség, ha az ember alakjánál fogva kicsiny, rosszabb, ha rangjánál fogva kicsi. Önöknek nem kell semmit sem csinálniok, az emberek azért a puszta látványért fizetnek Önöknek, hogy kisebbek. Vagy nagyobbak, mint ők. Nekem azonban minden nap le kell lapátolnom egy vagon színet. Csodálkoznak, hogy fáj ettől az ember lapockája! És este még bizony lótok-futok itt a színházban, hogy el tudjam tartani a családomat. Bizony, bizony ez más élet.”

A liliputiak elhallgattak. Ez az ellenvetés abból a normális világból

jött, amelyet elhalmoztak irigységgel, és hamarjában nem tudták, mit válaszoljanak rá.

Ekkor egy goromba, öblös basszus hangzott fel a közelben és egy hatalmas vad fej hajolt ki a mögül a színpal mögül, ahonnan az óriás kinyújtott lábai terjeszkedtek a színpadra.

„Van-e felesége és vannak-e gyermekei?” — kérdezte Rachnov a munkástól gyatra franciasággal.

— „Van, — több gyermekem van, mint kéne”, — válaszolta a kérdezett csodálkozva.

„Nekem nincsen. Nem találok a világon hozzám illő nőt. És jár-e a vendéglőbe, a színházba, sétálni?”

„No, néha elmegyek — miért ne mennék?”

„Nekem sehová sem szabad mennem. Állandóan bezárva és állandóan egyedül.”

Az óriás vad fő ismét eltűnt a kulissza mögött. Hosszabb hallgatás állt be. Most viszont egy más világból hangzott feléjük a szó, amihez a munkás és a liliputiak nem tudtak mit szólni.

A rendező visszajött az ebédre a vendéglőből és ismét átvette a vezetést. A munkások kintről bejöttek és elfoglalták helyeiket. A törpék felfrissülve az ételtől és pihenéstől felcihelődtek helyükről, a kulisszák mögül, és a színpadra özönlöttek. Csak az óriás lábai terjeszkedtek szét a másik kulissza mögül mozdulatlanul a színpadon, mint két ki-döntött fa élettelen törzse.

SINCLAIR LEWIS: EZ NÁLUNK LEHETETLEN...

(Fordította: Bálint György. Athenaeum kiadás 1936.)

A közeledő amerikai elnökválasztásokkal kapcsolatban az Egyesült Államokban is akut kérdéssé lett a fasizmus. Az európai fasizmusokon okulva Sinclair Lewis még az elmúlt évben jelentette meg „It con't hapen here” című utópiáját, melyben a fasizmus Amerikára leső veszedelemét igyekszik felrajzolni szatirikus utópia-regény formájában. A regényben 1936 őszén az ismert fasizta propaganda segítségével Buzz Windrip — akinek arcképét alább következő szemelvényünkben közöljük — elnökké választatja magát, mire az Egyesült Államokat a műveletlenek és barbárok serege veszi birtokába, hogy rövidesen megsemmisítse mindazt a kulturát, amire az amerikai polgár oly annyira büszke. Buzz Windrip az európai diktátortól eltérően egy különös demagógia segítségével győz: demokratának játssza ki magát. A szólamoktól a jó öreg amerikai demokraták maguk is megtántorodnak, de mire észhez térnek, már elvesztették a csatát. A demokráciát Doremus szerkesztő személyesíti meg. Amikor a fasizmus borzalmaira ébred, először a szélső baloldalon keres támaszt, azok azonban önzöek és rövidlátóak, mire a polgári demokrata forradalmi szervezetbe lép. Ez a szervezet azután alázza a diktatúrát és ereje a hatalom bomlásával egyenes arányban nő. Doremus ebben a munkában találja meg igazi énjét. Az utolsó oldalon — álomban — megelevenedik előtte a közeli győzelem.

Az eseményeket Sinclair Lewis a németországi eseményekről mintázza a regényében a fasizmus teljes képét igyekszik nyújtani. A dolgozó osztályok szemléletét és vágyait azonban feltűnően vulgáris szemmel látja és szinte csodálatos felelőtlenességgel mer közhelyekre támaszkodni. A regény megoldása egyébként történelmileg is fából vaskarika, amiben Sinclair Lewis maga sem hisz, ellenére annak, hogy olvasójával él szemre né hitetni. A Babbit kritikája átterzi ezt a regényt is és, ha a lényegre